

L'ARGILAGA DEL GAIÀ O L'ARGILAGA DEL CAMP? REFLEXIONS ENTORN LA PERTINENÇA DE L'ARGILAGA AL BAIX GAIÀ

Marc Dalmau

En aquest treball voldria aportar una sèrie de reflexions sobre la pertinença del poble de l'Argilaga al Baix Gaià. L'objectiu d'aquest treball no és redactar una tesi política sinó aportar una sèrie d'idees personals amb la intencionalitat d'establir un diàleg entre l'Argilaga i la resta dels municipis d'aquesta entitat territorial.

La manca de metodologia i el fet de no formar part de cap grup polític pot fer que el resultat del treball pugui pecar de simplicitat o innocència. Tampoc he realitzat entrevistes sistemàtiques als seus habitants per conèixer els seus punts de vista. Per tant, les opinions que aportó són purament subjectives i producte de la meua pròpia experiència i de la meua visió de les coses.

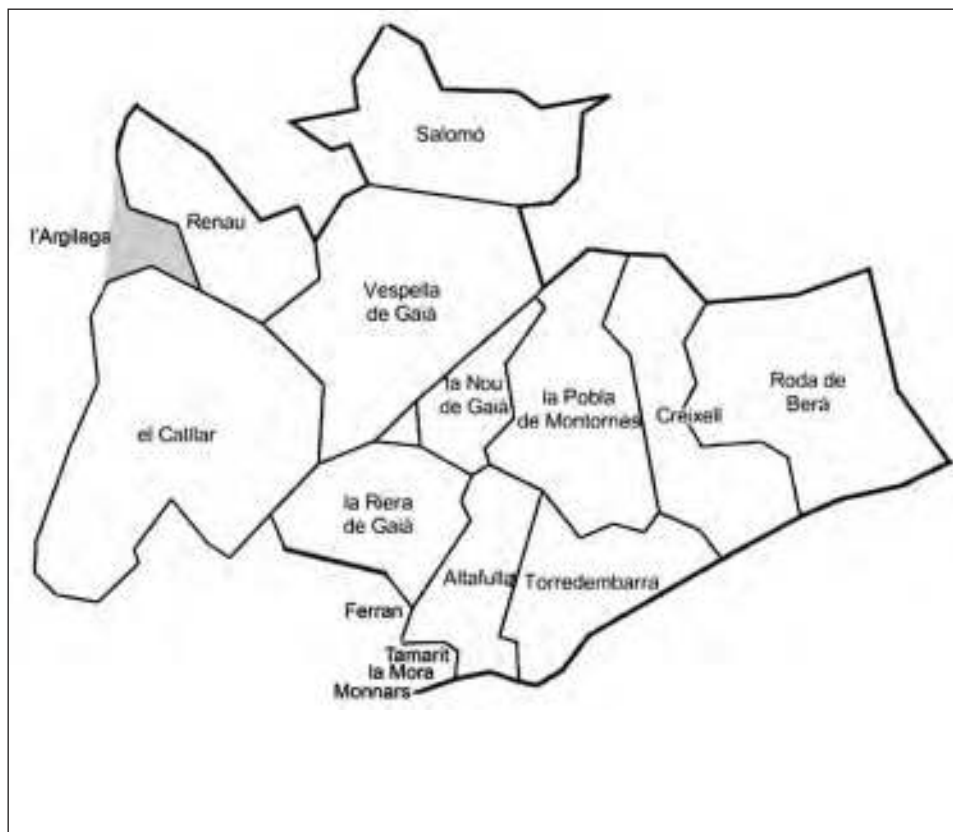
Des del 2006 que he dut a terme estudis sobre la població, de caràcter social i sobretot històric. Crec que les reflexions que aportó sobre el poble es fan necessàries per dissipar l'obscurantisme i el sectarisme, i aportó idees fresques i reflexions noves, sobre els meus punts de vista. En aquest treball m'allunyo de textos antics i intento intervenir en el moment present.

Des del govern de Catalunya ens diuen que hem de ser independents respecte a l'Estat Espanyol. Europa diu que no i a la resta del món poca cosa en deuen saber. Antoni Panadès respecte a l'Argilaga, en article publicat al diari *Més Tarragona* el 20 de juny de 2003 ens diu que “... sembla que els seus habitants els agradaria tenir una mica més d'independència”.

1. L'Argilaga i el Baix Gaià

L'Argilaga forma part geogràficament de la riba baixa del riu Gaià, però no políticament, ja que l'ajuntament del qual depèn, la Secuita, forma part del Francolí. És un

poble situat a les portes de les fèrtils vinyes de l'Alt Camp. Es troba al costat del camí ral que portava de Tarragona al monestir de Santes Creus. Antigament era terme del Catllar i formava part del partit judicial de Valls. Actualment forma part del Tarragonès.

Mapa amb els municipis del Baix Gaià i situació de l'Argilaga
(Mapa ICC. Muntatge de l'autor)

Segurament molts no sabran contestar el perquè l'Argilaga forma part del Baix Gaià. I molts diran sense por a equivocar-se, que l'Argilaga és la gran desconeguda del Baix Gaià. La situació és molt similar a la que viuen els nuclis de Ferran, la Móra, Tamarit o Monnars. Però en aquests casos Tarragona apareix com a municipi representant.

En aquest context he intentat contactar¹ en diferents ocasions amb els representants de l'Ajuntament de la Secuita i de l'Argilaga perquè m'esvaeixin els dubtes sobre la pertinença de l'Argilaga al Baix Gaià, però no he rebut cap contestació. La falta de coordinació que envolta el posicionament de l'Argilaga em fa pensar en un desinterès per part dels diferents representants. Aquesta deixadesa es nota en la manca de notícies que fan referència a l'Argilaga quan es parla del Baix Gaià.

És un poble amb una rica història i un ric patrimoni. La seva posició perifèrica respecte al Baix Gaià i subordinada al terme de la Secuita, ha fet que no s'hagi pres prou seriosament la seva identitat plural. L'Argilaga hauria de formar part del Baix Gaià com a poble independent, de la mà dels seus habitants o dels seus representants polítics. Sense que es repeteixin servilismes i greuges històrics.

2. Una comunitat ancestral

Un poblament mil·lenari amb un bressol humà que es remunta als temps ibèrics i a l'època romana, tal i com mostra el descobriment d'un fortí d'època romana a la zona coneguda com Costa de la Serra. Un territori romanitzat i mediterrani com els altres germans del Baix Gaià.

Segons la llegenda popular, Déu va crear la ginesta, una planta perfumada i de flors groguenques, aleshores el dimoni va voler copiar-li la idea, origen de l'argilaga, una planta amb punxes i poc aromàtica.

Un poble de camperols que va esdevenir quadra del Catllar, saquejat durant la Guerra del Francès i víctima del pas de partides carlines. Va formar part del cantó d'Altafulla durant la Guerra Gran i del cantó de Tarragona durant la Guerra del Francès.

El bandoler Carles Poll és segurament el personatge més conegut que ha deixat la seva història. Un guerrer per necessitat. Va ser degollat i esquarterat a Tarragona i el seu cap penjat dintre d'una gàbia en un dels portals de la ciutat.

Al poble es va crear una col·lectivitat anarquista durant la Guerra Civil que defensava un comunisme llibertari. Va ser durament reprimida durant el franquisme. Una comunitat d'esquerres que va passar a ser controlada per les elits contràries a la República.

L'existència d'una comunitat humana centenària amb uns antecedents i unes tradicions comunes, tal i com es va fer present l'any 2000 amb motiu de la celebració del

¹ Correus enviats el dia 25/11/2014 a l'alcalde de la Secuita Eudald Roca i als regidors de l'Argilaga Loreto Martorell i Josep Arévalo

Ball de Sant Roc, el converteixen en un poble viu i integrador. El pas dels portants de l'aigua de Sant Magí amb els perxerons per dintre del poble també es celebrat amb gran entusiasme. La mort hi és present però no de forma negativa, sinó com una part de la vida. Existeix una església a la plaça i un cementiri en el camí que va al despoilat de Peralta. Al segle XIV la pesta delmava la població, al XIX era el tifus i el còlera i a començaments del XX la grip espanyola. Avui en dia la mort negra és el càncer.

3. Poble i territori

Actualment no sembla existir un criteri clar sobre la delimitació territorial de la població dintre del Baix Gaià. No només el poble pertany a aquesta comarca sinó també una porció de territori que l'envolta. En alguns mapes veiem que aquesta porció de territori consisteix en aproximadament el 25% del terme de la Secuita i coincideix amb el límit establert per la baronia del Catllar.

En altres mapes, el límit entre el terme de l'Argilaga i el terme de la Secuita el marca la carretera que porta de Tarragona al monestir de Santes Creus. En aquest cas, el terme coincideix geogràficament amb la conca del riu Gaià.

Pel que fa a mapes del Baix Gaià hi trobem diversos posicionaments: la població no apareix en els mapes, la forma de posicionar-la no és la mateixa que la dels altres pobles adquirint una situació secundària o apareixent fora de l'àrea d'influència del Baix Gaià. Tot això provoca una confusió sobre la seva pertinença a aquesta entitat territorial.

Pel que fa a l'aspecte natural, en el projecte del Parc Natural del Gaià redactat pel GEPEC per donar suport a la creació d'un parc natural del Gaià, es va afegir la població de l'Argilaga dintre de la zona del Gaià. A aquest projecte hi va donar suport l'ajuntament de la Secuita “... *suport acordat respecte a la part de l'Argilaga del seu terme*”. *La zona de l'Argilaga i el seu entorn va ser qualificada com zona d'interès prioritari i com altres àrees d'importància natural.*

4. Una identitat plural

De fet, considerem que hi ha dues poblacions: l'Argilaga del Gaià i l'Argilaga del Camp. Una Argilaga del Baix Gaià que perpetua l'antiga dependència amb el Catllar i l'Argilaga del Camp sota la subordinació de la Secuita. Una Argilaga que mira cap a baixamar i una Argilaga que mira cap al camp.

Aquesta dualitat ve de lluny, quan l'actual nucli estava dividit en dos: l'Argilaga i Montbuí. A la història del Catllar escrita per Manel Fuentes es parla d'una duplicitat problemàtica.

L'Argilaga estava lligat al terme del Catllar mentre que Montbuí no. Segons els historiadors hi podria haver indicis documentals de l'existència d'una petita muralla entre els dos nuclis.

L'Argilaga formava part antigament del terme del Catllar. Era una quadra del seu castell termenat. Entenem quadra com a districte depenent d'una unitat territorial superior. Des d'antic va ocupar una posició perifèrica dintre d'aquest terme. Hi havia una relació de vassallatge feudal entre els seus habitants i els comtes de Santa Coloma tal i com mostren les diferents preses de possessió i actes de vassallatge conservats.

De tots els pobles del terme de la Secuita, l'Argilaga és l'únic que forma part del Baix Gaià. Això aporta al terme un element distintiu únic —una denominació d'origen— que no trobem a cap altre dels pobles de la Secuita. La pertinença a aquesta entitat territorial comarcal ve de lluny i és definida per una sèrie d'aspectes culturals, històrics, naturals i socials.

Antic segell de lacrar de Montbuí (Fotografia de l'autor)

5. La reivindicació d'un poble

El topònim Montbuí ressona en els orígens de l'Argilaga. Ens fa pensar en un passat llegendari i romàntic, però també representa un poble que va acabar desapareixent absorbit per un altre. Realitzar recerca sobre l'Argilaga significa parlar de Montbuí encara que ens condueixi a una realitat poblacional insignificant.

L'Argilaga va disposar d'ajuntament a la fi dels senyorius, entre el 1843 i el 1846.

A causa de la nova ordenació territorial l'ajuntament va passar a la Secuita. En la història contemporània de la població va tenir importància el Sindicat Agrícola i la formació d'una Germandat d'Agricultors i Ramaders. S'ocupaven del funcionament de la Cooperativa i del Cafè. Al proclamar-se la II República, el Sindicat Agrícola de l'Argilaga va enviar un telegrama de felicitació a la Generalitat. Si en aquells moments hi havia un organisme local que s'encarregava de l'ordenació i control de la població, era la Germandat d'Agricultors i Ramaders.

Amb la vinguda de la democràcia la Germandat es va dividir entre una Comissió de Festes (que acabaria derivant en una Associació Cultural fundada al 1996) i la Cooperativa Agrícola. Dos dels membres de l'Associació Cultural exerceixen com a regidors a l'Ajuntament de la Secuita.

La població ha estat qualificada de moltes maneres al llarg de la història: des de quadra i llogarret en època medieval, a barriada i agregat durant al franquisme fins a districte municipal, barri o nucli a l'actualitat. A la documentació hi ha una tendència a minimitzar la seva importància, perpetuant-se una dinàmica hereva de l'Edat Mitjana. Segons l'IEC un poble és una població petita que no és ni una ciutat ni una vila.

6. A la conquesta de la felicitat

Sincerament no sé fins a quin punt la inclusió de l'Argilaga al Baix Gaià pot ajudar als seus habitants a prosperar i a ser més feliços, a viure més anys i a sentir-se realitzats. Però és una porta més cap a la seva identitat plural com a poble.

A la població s'hi realitzen un gran nombre d'esdeveniments. A més a més de les tradicionals festes majors d'hivern i d'estiu, es fa una sardinada, una fideuada, la paella de l'1 de maig, l'esmorzar dels portants de Sant Magí, el cap d'any, el pessebre vivent, el mercat del trasto, la "posada navideña", els Reis, etcètera. Tots aquests actes atreuen anualment un gran nombre de visitants, així com els familiars de veïns i veïnes que han anat a viure fora.

Un poble que viu de la terra, de camperols i propietaris, de jornalers i amos. De cacics i esclaus. D'empresaris i treballadors. De rics i pobres. De savis i ignorants. Un dels únics pobles del Baix Gaià i del Tarragonès que manté la seva estructura original sense afegits urbanístics. Amb avis i àvies que han arribat als noranta i cent anys.

Un poble amb contradiccions com la mateixa ànima humana, capaç del millor i del pitjor, o de les dues coses. En algunes èpoques va créixer gràcies a la viticultura, però també ha entrat en períodes de fort retrocés econòmic.

M'agradaria dir que l'Argilaga té les suficients senyes d'identitat per ser considerat un poble amb un terme que el delimiti. Però la concentració de serveis i l'aug-

ment de l'espai urbanitzat a la Secuita, l'està condemnant a ser absorbit o a ser un nucli depenent.

Als seus habitants segurament els agradaria deixar de dependre i poder construir el seu futur. La solució ben clara: ni l'Argilaga del Gaià ni l'Argilaga del Camp, sinó ambdues juntes i amb més independència.

Bibliografia

- DALMAU, MARC 2006: *Les visions de l'altre*. Postgrau Especialista Universitari en Cooperació Internacional. Fundació Universitat Rovira i Virgili. Treball inèdit.
- DALMAU, MARC 2009: "Entrevista a Paco Masgoret de Ca Contijoch" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 0. 10-11.
- DALMAU, MARC 2010: "El poblament en època antiga a l'Argilaga i els seus voltants (segles V aC – V dC)" a *Ager Tarraconensis*. Actes del Simposi Internacional. Volum V. Paisatge, poblament, cultura material i història. Documenta 16. 105 – 117.
- DALMAU, MARC 2010: "El poblament romà en una zona entre el Francolí i el Gaià a 8 milles al nord de Tàrraco". Màster Arqueologia Clàssica. Treball inèdit.
- DALMAU, MARC 2010: "L'Argilaga i Montbuí: l'etimologia" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 6. 10-11.
- DALMAU, MARC 2010: "Entrevista a Pepita Calaf, de ca Bové" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 4. 10-11.
- DALMAU, MARC 2011: "Les llegendes i en Carles el Poll" a *Programa de Festes Major de l'Argilaga 2011*.
- DALMAU, MARC 2011: "Especial l'Argilaga" a *Cel Obert*. Número 15. 8-9.
- DALMAU, MARC 2011. Entrevista a Maria Antònia Mañé, de Ca Vinyals" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 8. 16-17.
- DALMAU, MARC 2012: "Carlos Poll, bandoler de l'Argilaga" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 11. 10-12.
- DALMAU, MARC 2012: "L'Ajuntament consistorial de l'Argilaga i Montbuí" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 12. 10-12.
- DALMAU, MARC 2013: "El Ball Parlat de Sant Roc de l'Argilaga" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 15. 10-12.
- DALMAU, MARC 2013: "Una aproximació al Ball Parlat de Sant Roc de l'Argilaga" a *Centre d'Estudis Sinibald del Mar*. Número 14. 179-192.
- DALMAU, MARC 2013: "Imatges de poder feudal dels comtes de Queralt sobre l'Argilaga" a *Quatre*. Número 14. 10-12.
- DALMAU, MARC 2013: "Imatges de poder feudal dels comtes de Queralt sobre l'Argilaga" a *Centre d'Estudis Sinibald del Mar*. Número 14. 193-199.
- DALMAU, MARC 2013: "L'assentament romà de l'Airota, de la República a l'Alt Imperi (Del II aC al II dC)" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 17. 10-11.
- DALMAU, MARC 2013: "Carlos Poll de l'Argilaga, un bandoler del Camp de Tarragona a finals del segle XVII" a *II Jornades sobre Institucions i violència en les societats de la Corona d'Aragó en l'època moderna*. Treball inèdit.
- DALMAU, MARC 2013: "Pessebre vivent de l'Argilaga" a *Cel Obert*. Número 25. 7.

- DALMAU, MARC 2014: "El poble de l'Argilaga. L'última derrota de l'exèrcit espanyol durant la Guerra del Francès. 24 gener 1812" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 22. 12-13.
- DALMAU, MARC 2014: "Els antics safarejos de l'Argilaga" a *El Timbal*. Revista del Baix Gaià. Número 78. 3.
- DALMAU, MARC 2015: "El conflicte agrari a l'Argilaga i la Secuita segons la premsa de la II República" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 23. 14-15.
- DALMAU, MARC 2015: "La casa dels frares de l'Argilaga" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 24. 14-15.
- DALMAU, MARC 2015: "La Festa de l'Arbre a la Secuita i a l'Argilaga durant la Mancomunitat de Catalunya i la Dictadura de Primo de Rivera" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 26. 16-18.
- DALMAU, MARC 2015: "La col·lectivitat de l'Argilaga. Un intent de comunió comunista en temps de guerra. Del 1936 al 1939" a *Estudis Altafullencs*. Número 29. 107-137.
- DALMAU, MARC 2015: "El cafè dels homes tristos de l'Argilaga" a *Diari de Tarragona*. 18 d'abril de 2015. 25.
- DALMAU, MARC 2015: "Les antigues escoles de l'Argilaga" a *Diari de Tarragona*. 13 d'agost de 2015. 22.
- DALMAU, MARC 2016: "Notícies sobre l'Argilaga aparegudes a la segona meitat del segle XIX" a *Quatre*. Ajuntament de la Secuita. Número 27. 15-17.